

BORBÁS LÁSZLÓNÉ
Fehérgyarmat

Az olvasóvá nevelés néhány lehetőségéről az irodalomtanításban

Amikor irodalomtanításról beszélünk, tudatosítanunk kell, hogy egy olyan tantárgyról van szó, amely anyagánál fogva különösen és speciálisan alkalmas a személyiségformálásra, a kulturált, önművelésre is képes, sokoldalú jellem nevelésére, ezért megkülönböztett figyelmet, sajátos tanítási módszert igényel.

Irodalmi oktató-nevelő munkánk sajátos célja már túllépett a tanterv előírásán, annál sokkal többet jelent: neveljünk irodalmat, művészetet szerető, értő, értékelő ifjúságot! Olyan fiatalokat, akiknek a rendszeres olvasás, az önművelés hozzátartozik mindennapjaikhoz: igényükké, életelemükké, szükségletükké válik gazdagodó személyiségüknek.

Ez a cél irodalomtanításunk egyik fontos részterületén, mégpedig az olvasóvá nevelésben, egy olyan jellemformáló esztétikai nevelésben jelentkezik, amely az olvasást, másképpen a könyv megszerettetését alapozza meg, illetve fejleszti tovább.

Az olvasás végeredményben nemcsak művelődés, nemcsak önművelés és önismeret, hanem „az emberi élet kiteljesítésének modellje, mely konkrét társadalmi-emberi feladatokra készít fel.” (1)

Lehetőségek a tanítási órán.

Példám az 5. osztályos magyar irodalom „Rólad szól a mese!” c. témakörének egyik órája: Szabó Lőrinc: *Debrecenben* és a *Hatodnap* c. verseinek elemzése.

Az ehhez a fejezethez kapcsolódó művek témájuknál, gazdag élményviláguknál fogva remekül kínálják a lehetőséget, és az ösztönzést az olvasási igény és érdeklődés felkeltéséhez.

A témakör címadójának („Rólad szól a mese”) értelmeztetése, megvitatása is közel áll a tanulók életéhez: élményeikhez, életkori sajátosságaikhoz, hiszen valamennyi vers, történet, róluk, nekik szól.

Az irodalmi légkör megteremtését és egyben nagyon fontos nevelési célját („Légy tájékozott az ifjúsági irodalomban is!”) szolgálta az a feladat, hogy velük kapcsolatos eseményekről, problémákról beszélgettünk, ill. szituációkban is rögtönöztünk néhányat (pl.: dicséret, szidalom, ismerkedés stb.), valamint az, hogy róluk vagy a múlt ifjúságáról szóló irodalmi műveket kellett felsorolniuk, kellő indoklással, részletek felolvasásával ajánlaniuk társaiknak. Ezekből a könyvekből kiállítást is rendeztünk.

Az óra további részében Szabó Lőrincel ismerkedtünk, mégpedig, csoportos gyűjtómunka alapján. (1. csoport: A költő helye irodalmunkban; 2. csoport: A költő életútja képekben, kötetek alapján. (Rövid ismertetés a „TücsökHzene” c. kötetéről.)

A kiselőadónak ismertetnie kellett, hogy milyen tanulmányban, lexikonban, folyóiratban stb. búvárkodott.

A versekkel gazdag szemléltető anyag kíséretében (tablók, kötetek, könyvkiállítás, térkép), frontális osztálymunkában ismerkedtünk meg. Az elemzést a vázlatkészítéshez kapcsolódó tömörítés rögzítette: valakinek el kellett mesélnie egyes szám első személyben, megjelenítve a költőt, hogy milyen csatlódás érte kíváncsiságát. Az élményszerű

előadásmódot a tanulók a mondanivaló, a tanulság megfogalmazásaként, az oda illő idézetek felolvasásával tették teljesebbé. Ezek után már nem jelentett problémát a közös vázlatírás sem.

Az olvasóvá nevelést szolgálta még az óra végi könyvajánlás (Lóci óriás lesz. Miért szép?), és a házi feladat is: a versek ismerete, elemzése, élményszerű előadása egyes szám első és harmadik személyben, ill. kifejező olvasása, továbbá a szorgalmi feladat: Tk. 267. o. 1/2. feladat; keressetek az irodalomban és a társművészetekben olyan műveket, amelyek a múlt vagy a ma ifjúságához kapcsolódnak, illetve gyűjtsetek a kíváncsi költő esetére illő szólásokat, közmondásokat, az O. Nagy Gábor-kötetből.

A leírt módszerekkel és feladatokkal így nagyobb kedvet és lendületet adhatunk Szabó Lőrinc jobb megismeréséhez, versei megértéséhez.

Tanítási vázlat

Témakör:

A tanítás anyaga:

- Szabó Lőrinc életútja.
- A „Debrecenben” és a „Hatodnap” c. versei.

A tanítás célja:

a) oktatási:

- Szabó Lőrinc életének és munkásságának rövid áttekintése.
- A „Debrecenben” és a „Hatodnap” c. verseinek elemzése, értelmezése.

b) nevelési:

- Ismerkedés a „Tücsökzene” c. verseskötettel.
- Légy tájékozott az ifjúsági irodalomban!
- Szabó Lőrinc versei nektek, rólatok szólnak.
- Legyetek körültekintő, érdeklődő emberek!
- A gyermekkori álmok, elvárások mindig erősek, de szembe kell nézni a valósággal!

c) képzési:

- Az olvasási és a szóbeli kifejezőkészség fejlesztése.
- A kifejező, értelmes, élményszerű előadásmód.

Didaktikai feladat:

Szemléltetés:

- Új ismeretszerzés.
- Szabó Lőrinc arcképe, verseskötetei, tablók, applikációs képek a költő életútjáról.
- Magyarország földrajzi térképe, képeslapok.
- Könyvkiállítás.
- Lemez.
- Táblai kép (szókérdőívvel vagy írásvetítővel is megoldható).
- A magyar irodalom története. VI.
- Kabdebó Lóránt: Szabó Lőrinc lázadó évtizede.

Felhasznált irodalom:

Az óra menete

I. Szervezési feladatok

A munkafeltételek biztosítása.

Módszer, munkaforma,
szemléltetés.

II. Az irodalmi légkör megteremtése (motiváció)

- „Rólad szól a mese!” – ezzel a címmel indul újabb fejezetünk. Az új fejezet megvitatása.
- Gyerekek! Mit gondoltok, miért épp ezt a címet adták ennek a fejezetnek?

Tekintsük át a tartalomjegyzéket, kikkel is találkozunk majd? Ezek a nevek ismerősek valamennyiőtöknek, most már könnyen tudtok válaszolni is.

- Mint észrevettétek, ezek a versek, történetek, a ma ifjúságának – Nevelési cél!
- szólnak – könyvajánlás

Említetek néhány, az ifjúsághoz kapcsolódó irodalmi művet!

Miért ajánlanátok társaitoknak?

- Eddigi tapasztalataitok alapján, mondjátok el, milyen problémák, események kapcsolódnak a mai, gyerekekhez, a fiatal nemzedékhez!
- (részletek felolvasása.)
- Szeml.: könyvkiállítás az ajánlott művekből.
- Néhány jellemző eseter rögtönöznek a gyerekek.
- Építünk a gyerekek élet-tapasztalataira!

III. Célkitűzés

- Ma tehát elkezdjük ezt az új és érdekes fejezetünket. Felhívom a figyelmeteket arra is, hogy ezt a részt „Irodalmi arcképcsarnok”-ként zárja.
 - Lapozzatok csak oda!
- Kezdjük tehát a sort Szabó Lőrincel, századunk nagy költőjével és műfordítójával. Két versével is megismerkedünk a mai óránkon: a „Debrecenben” és a „Hatodnap” címűekkel, melyek, egy számotokra izgalmas és érdekes történetről számolnak be.
- Először tekintsük át, mit tudatok meg a költő életútjáról, fontosabb köteteiről! Mondjátok meg azt is, ki milyen könyvben, folyóiratban, lexikonban búvárkodott?

A gyűjtőmunka ellenőrzése, értékelése

- Most pedig hallgassátok meg az „Irodalmi arcképcsarnokból, hogyan írt róla, milyen nagy szeretettel és tisztelettel lánya: Klári!
- Ismerkedjünk meg két szép és érdekes versével is: a „Debrecenben” és a „Hatodnap” címűekkel, melyek a „TücsökHzene” c. verseskötetében találhatók meg.
 - Szeml.: appl. képek, kötetek, tabló, térkép.
 - Az egyik tanuló felolvasa az idézetet. (Tk.: 404. o.).
 - Rövid ismertetés a TücsökHzene c. kötetéről. (Egyéni beszámoló)

Megfigyelési szempontok:

- Figyeljétek meg, hogyan függ össze a két vers egymással!
- Milyennek ismerjük meg ezt a nyolcéves kisfiút?

Bemutató olvasás:

- Az 1. megf. sz. megbeszélése.
- Ha jól megfigyeltétek az óra eleji beszámolókat, akkor meg tudjátok mondani: Mi fűzte a költőt Debrecenhez?
- Keressétek meg a térképen a várost!
 - Tk.: 265–266. o.
- Jártatok már Debrecenben? Mit néztetek ott meg? Milyen érdekes látnivalókat ajánlanátok egymásnak?
- Soroljátok fel olyan híres egyéniségeket, akik e városhoz kapcsolódnak!
 - frontális munka.
 - szeml.: térkép, képeslapok.
 - Tantárgyi koncentrációk: történelem, földrajz.

Elemzés:

- És most, térjünk vissza a vershez. Hogyan indul? Soroljátok fel, kikkel találkozunk a város főutcáján! Miért éppen velük?
- Milyen élménye volt a kisfiúnak? Idézzétek!
- Milyen költői kifejezőeszközökkel írja le Szabó Lőrinc ezt az élményt? Használjátok őket válaszaitekban!
- Éreztek-e a történet során egyfajta feszültséget? Hol?
- Hogyan oldódik fel ez a nagy „titok”?
- Ki tudná idézni a tetőpontot? Mivel érzékeli ezt a költő?
- Milyen szerepük van a felkiáltásoknak és a kérdéseknek itt a versben? És mi a köznapi beszédben?
- Miért van kiemelve az ORÁS szó?
- Mit gondoltok, vajon miért nevezte a költő csoda feliratnak az „ORÁS és ékszerész”-t?
- Gondolkozzatok: miért szégyellte magát a kisfiú?
- Milyennek ismertük meg tehát hősünket?
- És ti, gyerekek, voltatok-e már hasonló helyzetben?
- Mi okozta a csalódásokat?
- Hogyan okulhatunk ebből a történetből?
- A kifejező, értelmes és élményszerű előadásmód tudatosítása a tanulóknál.
- Költői kifejező eszközök keresése, azok beépítése a tanulói válaszadásba.
- (A 2. sz. megf. sz. megbeszélése.)
- Egyéni tapasztalatok...
- Nev. cél: okos kíváncsiság. Legyünk körültekintőek és figyelmesek!

IV. Rögzítés:

- Megkérek valakit, hogy úgy adja elő ezt a rövid, de tanulságos történetet, mintha vele történt volna meg!
- Ki mivel egészítené ki a hallottakat?
- Tömörítés, előkészítés a vázlatíráshoz.
- Élményszerű előadásmód c. sz. 1. sz.-ben.

Lemezballgatás:

(„Köd előttem ...”).

ének: Halász Judit.)

V. HÁZI FELADAT (Lásd a Bevezetőben!...)

Könyvajánlás:

- Lóci óriás lesz.

- Miért szép?

(Versek és műfordítások.)

Antológia gyermekek számára. (Albert Zsuzsa-Vargha Kálmán: Századunk magyar lírája verselemzésekben.)

VI. AZ ÓRAI MUNKA ÉRTÉKELESE.

„Várható” táblai vázlat

„Rólad szól a mese!”

Szabó Lőrinc

„DEBRECENBEN”

ó - r - i - á - s

képzelet

„HATODNAP”

ó - r - á - s

valóság

Összegzés: Nekünk, irodalomtanároknak, elsősorban az a célunk, hogy valamenyny gyermekét könyvet szerető, értékelő emberré neveljünk. Fontos feladatunk, hogy tanítványaink már idejében érezzék: a könyv szorosan hozzátartozik az élethez.

A jó irodalom és a jó könyvek nemcsak pihentetést, azaz, kikapcsolódást jelentenek, hanem „ráirányítják a figyelmet az élet igazi nagy kérdéseire”.

„... A jó könyvek jó olvasóvá nevelik az embert, a jó olvasó azután jól válogatja meg a könyveket.” (2)

IRODALOM

1. Olvasótáborok és rendhagyó irodalomórák. Mi az olvasótábor? Kísérlet a fogalom magyarázatára. (Bánlaky Pál, Kamarás István és Varga Csaba hármasszóló.) OLVASÓ NÉP. Bp., 1979. VI. sz., 104. l.
2. Hegedűs Géza: Az olvasás gyönyörűsége. Bp., 1973. Móra. 23. l.

SÁROSDY IVÁNNÉ

Kaposvár

A beszédkésztség fejlesztése egy orosz gyermekvers tanítása során

A tanterv előírja, hogy „Nyelvoktatásunk elsősorban a beszéd és a beszédértés fejlesztésére irányuljon”. „Meg kell találnunk minden osztály számára azokat a motivációs tényezőket, amelyek fenntartják és serkentik a nyelvtanulás iránti kedvet.” (1)

Szeretném bemutatni, hogy egy gyermekvers feldolgozása és megtanítása hányféleképpen szolgálja a tanulók beszédkésztségének fejlesztését, különösen, ha ehhez az audio-